

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, обліку і аудиту

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

та завдання для контрольної роботи

з освітньої компоненти

«ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА»

**для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок» заочної форми здобуття освіти**

Харків – 2026

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри фінансів, обліку і аудиту 9 лютого 2026 р., протокол № 9.

Методичні вказівки рекомендовано для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» заочної форми здобуття освіти.

Укладач

доц. К. А. Карачарова

Рецензент

доц. О. Д. Стешенко

ЗМІСТ

Вступ	4
Мета і завдання контрольної роботи	5
Методичні вказівки для написання контрольної роботи	6
Рекомендовані плани контрольних робіт	7
Практичні завдання	12
Вимоги щодо оформлення та захисту роботи, критерії оцінювання	14
Список літератури	16

ВСТУП

Опанування теоретичних і прикладних засад податкової системи та фіскальної політики є фундаментальним етапом для підготовки сучасних фахівців у галузі фінансів. Податки — це не лише головне джерело формування доходів бюджету, а і потужний інструмент державного регулювання економіки, вплив якого поширено на кожного суб'єкта господарювання та громадянина.

Знання механізмів оподаткування і стратегій фіскальної політики необхідні майбутньому спеціалісту для об'єктивного оцінювання фінансового стану держави, розуміння природи перерозподільних процесів у суспільстві, аналізу впливу податкових інструментів на ділову активність. Вивчення цієї освітньої компоненти допомагає сформувати фахові компетенції, необхідні для ухвалення обґрунтованих рішень у сфері податкового планування, адміністрування та оцінювання ефективності бюджетно-податкової політики.

Програма курсу передбачає комплексне вивчення:

- теоретичних концепцій і принципів побудови податкових систем;
- економічної суті та механізмів нарахування основних видів податків і зборів;
- стратегічних напрямів фіскальної політики держави в умовах ринкової трансформації;
- світового досвіду функціонування податкових інструментів і їх адаптації до національних реалій.

Грунтовне засвоєння матеріалу освітньої компоненти «Податкова система та фіскальна політика» неможливе без активної участі здобувачів в аудиторних заняттях і системної самостійної роботи. Саме здатність самостійно аналізувати нормативно-правові акти, відстежувати зміни в податковому законодавстві та вирішувати практичні кейси є запорукою

підготовки конкурентоспроможного експерта, здатного працювати в динамічному фінансовому середовищі.

Методичні вказівки призначені допомогти здобувачам в організації їхньої навчальної діяльності. Вони містять тематичний план, плани семінарських і практичних занять, завдання для самостійного опрацювання, контрольні-навчальні тести і рекомендації для виконання індивідуальних робіт, що в комплексі забезпечує глибоке розуміння фіскальних процесів держави.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Метою вивчення освітньої компоненти є оволодіння теоретичними знаннями про сутність податків, механізмів їх справляння та формування фіскальної політики держави, а також набуття практичних вмінь і навичок з обчислення податкових платежів, адміністрування податків і аналізу впливу фіскальних інструментів на соціально-економічний розвиток країни; набуття компетенцій, необхідних для виконання професійних функцій у податкових органах, фінансових департаментах підприємств, установах державного сектору.

Основними завданнями освітньої компоненти є:

- з'ясування економічної природи, функцій і ролі податків як головного інструменту реалізації фіскальної політики держави;
- висвітлення світового досвіду побудови податкових систем і визначення пріоритетних напрямів реформування податкового законодавства в Україні;
- розгляд механізмів нарахування та сплати загальнодержавних і місцевих податків, зокрема податку на прибуток підприємств, ПДВ, податку на доходи фізичних осіб, акцизного податку;

- вивчення особливостей застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва;
- засвоєння знань із методів податкового планування, адміністрування податків і відповідальності за порушення податкового законодавства.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота як важлива форма навчального процесу має навчити здобувачів самостійно узагальнювати і викладати літературні джерела, статистичні та інші матеріали, взяті з практики роботи фінансових органів, податкових інспекцій, підприємств. Контрольна робота визначає, наскільки глибоко здобувач засвоїв курс і вміє самостійно викладати окремі питання в рамках вибраної теми.

У контрольній роботі здобувач повинен показати:

- знання і правильне розуміння закономірностей, що склалися в податковій сфері;
- вміння використовувати літературні джерела, аналізувати практичний матеріал і викладати свої міркування з того чи іншого питання;
- вміння використовувати теоретичні знання для аналізу конкретних цифрових даних.

Контрольна робота з освітньої компоненти «Податкова система та фіскальна політика» складається з двох частин: теоретичної та практичної. Теми теоретичної та практичної частини вибирають залежно від номера за списком групи.

Здобувачам дозволено виконувати контрольну роботу на іншу тему згідно з напрямом їхньої практичної діяльності, але в цьому разі вибрана

тема і план роботи мають бути узгоджені з викладачем. У процесі написання контрольних робіт необхідно використати статистичний матеріал. Можна також використати практичний матеріал, зібраний за місцем роботи, який має бути поданий у формі таблиць, схем, діаграм, графіків.

РЕКОМЕНДОВАНІ ТИПОВІ ПЛАНИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Тема 1. Соціально-економічна сутність податків і їхня роль у суспільстві

План

- 1 Податки як об'єктивна економічна категорія та інструмент перерозподілу ВВП.
- 2 Фіскальна, регулююча і стимулююча функції податків.
- 3 Роль оподаткування у формуванні фінансових ресурсів держави.

Тема 2. Теоретичні засади побудови податкової системи

План

- 1 Поняття податкової системи та її структурні елементи.
- 2 Принципи побудови ефективної податкової системи (за А. Смітом і сучасні підходи).
- 3 Класифікація податків і зборів у ринковій економіці.

Тема 3. Податкова політика та податковий механізм

План

- 1 Сутність податкової політики як складової економічної стратегії держави.
- 2 Податковий механізм і його важелі впливу на економічні процеси.
- 3 Податкове навантаження: методи визначення та вплив на ділову активність.

Тема 4. Податковий кодекс як правова основа оподаткування

План

- 1 Структура та значення Податкового кодексу в регулюванні фінансових відносин.
- 2 Права та обов'язки платників податків і контролюючих органів.
- 3 Порядок внесення змін до податкового законодавства та їхні наслідки.

Тема 5. Пряме оподаткування доходів фізичних осіб

План

- 1 Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО): платники, об'єкт і ставки.
- 2 Податкові знижки та пільги в системі оподаткування доходів громадян.
- 3 Військовий збір як тимчасовий елемент системи прямого оподаткування.

Тема 6. Оподаткування прибутку підприємств

План

- 1 Податок на прибуток підприємств: сутність і роль у доходах бюджету.
- 2 Порядок визначення об'єкта оподаткування та корегування фінансового результату.
- 3 Ставки податку та особливості оподаткування окремих видів діяльності.

Тема 7. Податок на додану вартість (ПДВ)

План

- 1 Економічна природа ПДВ як універсального акцизу.
- 2 Механізм нарахування та сплати ПДВ: податкове зобов'язання та податковий кредит.

- 3 Проблеми адміністрування та відшкодування ПДВ в сучасних умовах.

Тема 8. Акцизний податок і його регулююче значення

План

- 1 Специфічні акцизи: перелік підакцизних товарів і види ставок.
- 2 Механізм обчислення акцизного податку для виробництва та імпорту.
- 3 Екологічний податок у системі специфічних платежів.

Тема 9. Мито і митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

План

- 1 Види мита і методи визначення митної вартості товарів.
- 2 Роль митних платежів у захисті внутрішнього ринку.
- 3 Митні режими та особливості справляння податків із перетином кордону.

Тема 10. Місцеві податки і збори в системі фінансів територіальних громад

План

- 1 Склад місцевих податків і зборів, порядок їх встановлення.
- 2 Податок на майно: особливості справляння плати за землю та податку на нерухомість.
- 3 Роль місцевого оподаткування в забезпеченні фінансової автономії регіонів.

Тема 11. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності

План

- 1 Сутність єдиного податку та критерії переходу на спрощену систему.
- 2 Групи платників єдиного податку: порівняльна характеристика.
- 3 Переваги та недоліки малого бізнесу в умовах спрощеного оподаткування.

Тема 12. Фіскальна політика як інструмент макроекономічної стабілізації

План

- 1 Дискреційна та недискреційна фіскальна політика.
- 2 Вбудовані стабілізатори економіки та їхня дія через податкову систему.
- 3 Взаємозв'язок фіскальної та монетарної політики держави.

Тема 13. Податкове адміністрування та контроль

План

- 1 Організаційна структура органів державної податкової служби.
- 2 Форми та методи податкового контролю: перевірки, звірка, моніторинг.
- 3 Відповідальність платників за порушення податкового законодавства.

Тема 14. Прогнозування та планування податкових надходжень

План

- 1 Методи прогнозування податкових доходів бюджету.
- 2 Податковий паспорт регіону як база для планування надходжень.
- 3 Фактори, що впливають на виконання планових показників із податків.

Тема 15. Міжнародне оподаткування та уникнення подвійного оподаткування

План

- 1 Принципи міжнародного оподаткування: резидентство та територіальність.
- 2 Методи усунення подвійного оподаткування в міжнародній практиці.
- 3 Проблема «податкових гаваней» і боротьба з розмиванням бази оподаткування (BEPS).

Тема 16. Соціальні внески в системі фіскальних платежів

План

- 1 Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ).
- 2 Порядок обчислення, сплати і розподілу ЄСВ.
- 3 Реформування системи соціального страхування та вплив на ринок праці.

Тема 17. Бюджетний дефіцит і фіскальна стійкість

План

- 1 Вплив податкової політики на рівень бюджетного дефіциту.
- 2 Джерела фінансування дефіциту бюджету і роль державних запозичень.
- 3 Критерії фіскальної стійкості та податкова безпека держави.

Тема 18. Податковий менеджмент на рівні підприємства

План

- 1 Організація податкового обліку та звітності на суб'єкті господарювання.
- 2 Податкова оптимізація: сутність, методи і відмінність від ухилення від податків.
- 3 Управління податковими ризиками підприємства.

Тема 19. Тіньова економіка та мінімізація податкових зобов'язань

План

- 1 Причини та наслідки ухилення від оподаткування для фінансової системи.
- 2 Схеми мінімізації податків і заходи держави з їх нейтралізації.
- 3 Податкова культура та її вплив на рівень добровільної сплати податків.

Тема 20. Напрями реформування податкової системи України

План

- 1 Сучасний стан і проблеми функціонування вітчизняної податкової системи.
- 2 Стратегія реформування податкової служби та цифровізація адміністрування.
- 3 Наближення податкового законодавства України до стандартів Європейського Союзу.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

- 1 Працівнику нараховано 25 000 грн заробітної плати. Розрахуйте суму ПДФО (18 %), військового збору (1,5 %) і суму, яку він отримає «на руки».
- 2 Мати двох дітей віком до 18 років працює на підприємстві. Розрахуйте суму ПДФО, ураховуючи її право на граничний розмір доходу для застосування ПСП у поточному році.
- 3 Громадянин продав протягом року другий легковий автомобіль за 400 000 грн. Визначте суму податкових зобов'язань, що виникають із такою операцією.

- 4 Здобувач вищої освіти сплатив за рік навчання 35 000 грн. Його офіційна зарплата за рік склала 150 000 грн. Розрахуйте суму ПДФО, яку держава має повернути йому у вигляді податкової знижки.
- 5 Підприємство-виробник реалізує партію товару. Собівартість — 10 000 грн, прибуток — 2 000 грн. Визначте суму ПДВ і кінцеву ціну продажу з урахуванням податку.
- 6 Фірма закупила сировину на 120 000 грн (у т. ч. ПДВ) і продала готову продукцію за 240 000 грн (у т. ч. ПДВ). Розрахуйте суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету.
- 7 Підприємство імпортує обладнання митною вартістю 5 000 євро. Мито складає 10 %. Обчисліть базу оподаткування ПДВ і суму податку, яку необхідно сплатити на митниці.
- 8 Бухгалтерський прибуток компанії склав 1 200 000 грн. Визначте суму податку на прибуток за ставкою 18 %, якщо податкові різниці відсутні.
- 9 Компанія нарахувала амортизацію в бухгалтерському обліку 50 000 грн, а за нормами Податкового кодексу вона становить 45 000 грн. Обчисліть, як це вплине на базу оподаткування прибутку.
- 10 Розрахуйте суму акцизного податку для виробника алкогольної продукції, якщо ставка встановлена у твердій сумі за 1 літр 100 % спирту, а обсяг партії — 1000 літрів горілки міцністю 40 %.
- 11 Розрахуйте суму акцизного податку на тютюнові вироби, використовуючи комбіновану ставку (специфічна + адвалорна).
- 12 Підприємець працює на другій групі єдиного податку. Розрахуйте його загальні річні витрати на податки (ЄСВ + єдиний податок), зважаючи на мінімальну заробітну плату.
- 13 ІТ-фахівець отримав дохід у розмірі 200 000 грн за квартал. Розрахуйте суму єдиного податку за ставкою 5 %.

- 14 Громадянин володіє квартирою площею 95 кв. м. Розрахуйте суму податку на нерухомість, ураховуючи пільгу (60 кв. м) і ставку, встановлену місцевою радою (наприклад 1,5 % мінзарплати за метр).
- 15 Розрахуйте суму земельного податку для фермерського господарства за ділянку площею 5 га, зважаючи на її нормативну грошову оцінку.
- 16 Проаналізуйте ситуацію: держава підвищила ставку податку з 20 до 40 %, але податкові надходження впали на 15 %. Поясніть причини явища за допомогою концепції Артура Лаффера.
- 17 Розрахуйте, як зміниться рівень ВВП у країні, якщо уряд зменшить податки на 10 млрд грн за граничної схильності до споживання 0,8.
- 18 Визначте розмір бюджетного дефіциту, якщо планові видатки складають 500 млрд грн, а фактичні податкові надходження виявилися на 10 % меншими за очікувані 480 млрд грн.
- 19 Задача про ЄСВ: розрахуйте суму єдиного соціального внеску (22 %), яку має сплатити підприємство за 10 працівників із середньою зарплатою 20 000 грн.
- 20 Платник податків запізнився зі сплатою узгодженого податкового зобов'язання (100 000 грн) на 45 днів. Розрахуйте суму штрафу відповідно до норм Податкового кодексу (5 або 10 %).

ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ РОБОТИ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Виконуючи контрольну роботу, здобувач повинен суворо дотримуватися наукових стандартів і базування на актуальній законодавчій базі України, зокрема актах уряду та Президента. Зміст дослідження має свідчити про високий рівень професійної грамотності, бути змістовним,

логічно вибудованим і повністю розкривати вибрану проблематику без повторень чи логічних помилок. Важливою умовою є самостійність написання та обов'язкове точне бібліографічне посилання на кожному використану цитату, наукову тезу чи статистичний показник із зазначенням усіх реквізитів джерела. Для роботи з практичною частиною потрібно чітко визначити об'єкт аналізу, усі графічні матеріали — таблиці, рисунки та діаграми — мають бути пронумеровані, мати назви, відповідні одиниці вимірювання та логічно підкріплювати теоретичні висновки.

Текст обсягом 15–20 сторінок має чітко відповідати затверженому плану та спиратися на солідний перелік літератури, що включає наукові монографії та актуальну періодику. Роботу оформлюють на аркушах А4 з одного боку (шрифт 14, інтервал 1,5) із дотриманням нормативних полів; нумерація сторінок - від плану, хоча титульний аркуш також включений до загальної кількості. Фінальний варіант роботи обов'язково потрібно засвідчити підписом автора із зазначенням дати виконання. Бібліографічний список формують за ієрархічним принципом: спочатку нормативно-правові акти, потім офіційна статистика та інструкції, а наприкінці наукові видання в алфавітному порядку. Вчасно подана на кафедру робота підлягає захисту; у разі виявлення суттєвих недоліків її повертають для доопрацювання. Слід пам'ятати, що негативний результат захисту контрольної роботи є перешкодою для допуску здобувача до складання іспиту з дисципліни.

Список літератури

1 Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2 Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 р. № 2456-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

3 Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

4 Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

5 Про Положення про Державну податкову службу України: Указ Президента України від 12.05.2011 р. № 584/2011 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2011>.

6 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1246-2010-п>.

7 Про затвердження Порядку електронного адміністрування податку на додану вартість: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 569. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-п>.

8 Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.2015 р. № 897. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15>.

9 «Про затвердження форми Податкової декларації з податку на доходи фізичних осіб: Наказ Міністерства фінансів України від 02.10.2015 р. № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-15>.

10 Офіційний портал Державної податкової служби України. Статистична інформація щодо надходжень податків. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/>.

11 Бюджет для громадян (інтерактивний звіт Міністерства фінансів України). URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_for_citizens-418.

12 Звітність про виконання Державного бюджету України (Державна казначейська служба України). URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>.

13 Податковий календар Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/podatkoviy-kalendar/>.

14 Національна стратегія доходів України до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_strategy_for_revenue-641.

15 Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс (ЗІР). URL: <https://zir.tax.gov.ua/>.

16 Конвенції про уникнення подвійного оподаткування (Перелік чинних договорів). URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-dogovori-pro-uniknennya-podvijnogo-opodatkuvannya>.

17 Державна служба статистики України. Економічна статистика / Фінанси. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.

18 Митний кодекс України: від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

19 Про затвердження Порядку справляння єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.10.2002 р. № 1569. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1569-2002-п>.

20 Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів. URL: <https://www.reestrnpa.gov.ua/>.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

та завдання для контрольної роботи з освітньої компоненти
«ПОДАТКОВА СИСТЕМА ТА ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА»

Відповідальний за випуск Карачарова К. А.

Редактор Ібрагімова Н. В.

Підписано до друку 11.03.2026 р.

Умовн. друк. арк. 1,0. Тираж . Замовлення № .

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейєрбаха,7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.